

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo
Norge

Dato
05.06.2020

Hørings svar NOU 2020: 3

Høring NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter og høyskoler

Mental Helse var ikke en del av høringsinstansene som ble invitert til å avgi høringssvar, men etter oppfordring fra våre medlemmer ønsker vi å komme med enkelte kommentarer til forslagene fra Unit ettersom anbefalingene påvirker vår gruppe.

Kritikk til høringsliste

Mental Helse stiller seg kritiske til at brukerorganisasjoner og funksjonshemmedes egne organisasjoner ikke har blitt invitert til å avgi høringssvar på lovendring som i stor grad påvirker deres medlemmer. Dessuten sørger det for at motforestillinger mot endringen ikke kommer frem og blir vurdert under lovendringsprosessen, noe som også kommer frem i utvalgets argumentasjon som kun fremhever ulemper med opptaksregelen. Derimot er organisasjonene ikke nektet å sende høringssvar og vi håper at det til tross for manglende invitasjon har kommet inn flere høringssvar fra brukerorganisasjoner.

Forslaget om å fjerne bestemmelsen om særskilt vurdering

I NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter og høyskoler foreslår utvalget å fjerne adgangen til å kunne søke eller bli rangert etter særskilt vurdering ved opptak til høyere utdanning. Utvalgets vurderinger til regelen fremgår av punkt [17.4.6.2](#) i utredningen. Utvalgets argumentasjon viser at de bare fremhever ulempene – ikke fordelene – med opptaksregelen.

I punkt 17.1 sammenfattes utvalgets forslag til denne regelen:

«Bestemmelsen om særskilt vurdering av søkere med generell studiekompetanse som i dag følger av opptaksforskriften § 7-13, forslås **ikke videreført.**» («Opptaksforskriften» er forskrift om opptak til høgre utdanning, se <https://lovdata.no/forskrift/2017-01-06-13/§7-13>)

Unit vurderer bestemmelsen om særskilt vurdering som utfordrende og ønsker å terminere bestemmelsen uten å tilsynelatende komme med et annet alternativ som kan forbedre dagens løsning. Det kan tolkes som om at bestemmelsen er til prinsipielt hinder for å kunne gi en generell rettferdig vurdering i opptak til høyere utdanning «Units syn er at det som hovedregel er søkerens lærer som står nærmest til å vurdere hvilke kunnskaper en søker hadde da vedkommende var elev på videregående skole. At en saksbehandler skal tilsidesette en faglærers vurdering av en elev er i utgangspunktet betenkelig».

Side 1 av 3

Unit viser også til at bestemmelsen er upraktisk for saksbehandlere som må etterlyse nødvendig dokumentasjon «*Det har vist seg at det er vanskelig for søkere å fremskaffe slik dokumentasjon, noe som fører til at det disse søkerne fordrer tett oppfølging i søkeprosessen. Saksbehandler må ofte etterlyse dokumentasjon fra søkeren, og søkeren sliter med å fa korrekt dokumentasjon fra rette myndigheter, f.eks. hvilken oppfølging de har fått fra PPT*».

I tillegg viser Unit til bestemmelsen har en uforholdsmessig stor andel av klagen i den nasjonale klagenemda «*Bestemmelsen er i tillegg utfordrende å praktisere for saksbehandlere og lite forutsigbart for søkerne. Dette gjenspeiles ved at denne søkergruppen har en uforholdsmessig stor andel av klagen i den nasjonale klagenemnda*».

Mental Helses kommentarer til bestemmelsen om særskilt opptak

Utenom at bestemmelsen bidrar til uforutsigbarhet for søkerne ivaretar Unit ikke søkerens interesser i deres vurderinger for bestemmelsen. Deres ensidige syn på bestemmelsen kommer tydelig frem i deres vurderinger underveis som er sitert ovenfor.

Unit tolker bestemmelsen «*for å ivareta søkere som ikke har hatt mulighet til å vise sine egentlige ferdigheter i løpet av videregående opplæring ved å gi disse søkerne rett til særskilt vurdering. Bestemmelsen skal i utgangspunktet ivareta en sårbar gruppe, men er svært vanskelig å praktisere*». At en særskilt vurdering for søkere til høyere utdanning er vanskelig å gjennomføre i praksis er ikke et godt argument for hvorfor den bør avvikles. For mange søkere er dette en ordning som i veldig stor grad påvirker livene deres dersom de har riktig grunnlag for å kunne vurderes til særskilt opptak. Selve hensikten med særskilt vurdering er å ivareta de som har av ulike grunner fått skolegangen sin påvirket av forhold som de ikke har kontroll over. Gruppen som har rett til særskilt vurdering er eller har vært berørt av enten annet morsmål, sykdom, funksjonshemming eller andre spesielle forhold som har påvirket deres karaktergrunnlag. Dette er en veldig sårbar gruppe som trenger nettopp denne muligheten til å kunne lykkes på lik linje med andre i samfunnet som ikke har hatt samme utfordringer igjennom begynnelsen av livsløpet.

Samfunnet skal legge opp til at de som er sårbare eller som har andre forutsetninger får den hjelpen de trenger til å kunne leve fullverdige liv. I Norge har man i stor grad tradisjon for å verne om de svakeste i samfunnet og for å redusere forskjellene på forutsetningene man er født med eller blir påvirket av igjennom livet. Særlig er det i bestemmelsens ordlyd ivaretatt at personer med annet morsmål, sykdom, funksjonshemming eller andre spesielle forhold skal ha rett til å få en særskilt vurdering i opptakene til høyere utdanning. At den foreslås fjernet er et bevis på at bestemmelsen ikke er god nok og må utvides og forbedres fremfor å avvikles.

"Unit" er Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning, og ble opprettet i 2018. Det kan forstås at Unit er særlig negativ til rettigheten, fordi direktoratet i større grad ønsker å digitalisere saksbehandlingen. Saksbehandling etter særskilt vurdering innebærer at mye dokumentasjon må sendes med brevpost på grunn av sensitive opplysninger og kompliserte skjønsmessige vurderinger. Ved å fjerne bestemmelsen frigjør man dermed tid og ressurser, og unngår vanskelige vurderinger som saksbehandlerne må gjøre. Først og fremst er dette et dokumentasjonskrav som i størst grad belaster søkeren.

Blant annet er det nevnt i Units vurdering at dokumentasjonsinnhenting og bevisbyrde er belastende både for institusjonene, men særlig for søker. Kravet om hvilken dokumentasjon som må fremlegges er veldig stort og for personer som allerede er i en sårbar posisjon kan dette være belastende. For personer som søker særskilt vurdering på grunnlag av psykisk sykdom kan dette i verste fall gi alvorlig symptomtrykk. Mental Helse mener derfor at dokumentasjonsbehovet må reduseres og at medisinsk personell som har vært behandler eller fastlege kan gi gode vurderinger for hva søkeren har vært igjennom og på hvilken måte det har påvirket karaktergrunnlaget.

I tillegg vil elever som ikke fikk tilrettelagt utdanningen sin på videregående skole oppleve det som svært vanskelig å få forholdet dokumentert fra samme institusjon som ga mangelfull tilrettelegging. At søkergruppen har uforholdsmessig stor andel av klagen i den nasjonale klagenemnda er et tegn på at det er en ordning som er for streng i sine krav til dokumentasjon og derfor bør kravet om dokumentasjon revurderes.

Bestemmelsen må blant annet kunne anses som en sikkerhetsventil, som fanger opp de elevene hvor karakterene ikke gir uttrykk for den kompetansen eleven faktisk hadde da karakteren ble fastsatt. Ressurssvake elever blir rammet av dette. Allerede i dag er det ytterst få funksjonsnedsatte som søker opptak til høyere utdanning. Allikevel er det bevist at høyere utdanning vil ha positiv effekt på å få målgruppen ut i arbeid <https://forskning.no/skole-og-utdanning-funksjonshemming/hoyere-utdanning-far-folk-med-funksjonshemming-ut-i-arbeid/425682>.

Utvalgets forslag fører dermed til et mer rigid opptaksregime, som ikke tar hensyn til særskilte momenter som at sykdom, helse eller mangelfull opplæring kan ha ført til at karakterene ikke gir et korrekt bilde av søkerens kvalifikasjoner. Utvalget viser i utredningen at bare 23 elever fikk opptak etter regelen i 2017, se punkt 17.4.6.2. Allerede de få som får opptak etter regelen per år, ønsker altså utvalget i realiteten heller ikke på høyere utdanningsinstitusjoner. Fremfor å utjevne forskjeller blir ulikhetene forsterket, og elevmangfoldet redusert. I stedet for å svekke funksjonshemmedes muligheter til å ta høyere utdanning, kunne utvalget heller benyttet muligheten til å foreslå en omlegging som styrker den.

Oppsummering

Mental Helse mener den foreslåtte lovendringen er problematisk ved at forslaget fratår sårbare personer rettigheten til særskilt vurdering i fremtiden. Utvalgets argumentasjon bærer preg av ensidig fokus med tilsynelatende stor interesse for å digitalisere og forenkle saksbehandling. Målet om å fjerne en rettighet rammer den sårbare gruppen uforholdsmessig negativt. Mental Helse ber om at bestemmelsen opprettholdes og at den forenkles for søkerne. Det er institusjonene som har ressursene til å få flere sårbare personer inn i høyere utdanningsløp og derfor bør i større grad legge opp for at de sårbare blir ivaretatt.

Med vennlig hilsen

Linda Berg-Heggelund
Generalsekretær